

ЕЛБАСЫ: БІЗДІҢ МІНДЕТІМІЗ – ҰЗАҚ МЕРЗІМДІ КӨШБАСШЫЛЫҚТЫ САҚТАУ

Елбасының төрағалығымен Үкіметтің, «Nur Otan» партиясы мен оның Парламент Мәжілісіндегі фракциясының мүшелері қатысқан кеңес өтті. Бұл туралы Қазақстанның Тұңғыш Президенті - Елбасы Нұрсұлтан Назарбаевтың баспасөз қызметі хабарлады.

Кеңесте «Қазақстан – 2021: Бірлік. Тұрақтылық. Жасампаздық» сайлауалды бағдарламасының орындалу барысы мен «100 нақты қадам» ұлт жоспары» бағдарламасы қаралды.

Отырыс барысында Премьер-министр А.Маминнің, Парламент Мәжілісінің төрағасы Н.Нығматулиннің, Премьер-министрдің бірінші орынбасары және Қаржы министрі А.Смайыловтың, Премьер-министрдің орынбасарлары Б.Сапарбаевтың және Р.Склярдың баяндамалары тыңдалды.

Ұсынылған ақпаратты тыңдаған Нұрсұлтан Назарбаев елдің дамуы мен халықтың өл-ауқатын арттырудағы партияның айрықша рөл атқаратынын атап өтті.

— Бүгінгі таңда партиямыздың алдында қоғамды жұмылдыру, партия атынан сайланған Президент Қасым-Жомарт Кемелұлы Тоқаевтың маңайына элитаны топтастыру міндеті тұр. Партия елдің жетекші саяси күші ретінде мемлекетіміздің дамуының стратегиялық бағытының сабақтастығын қамтамасыз етуге тиіс. Сондықтан Үкімет пен Фракция жүйелі жұмыс жүргізіп, ел-жұрттың нақты мәселелерін бірлесіп шешуі керек, — деді партия төрағасы.

Елбасы сайлауалды бағдарламаның және Ұлт жоспарының орындалу нәтижелеріне тоқтала келе, партияның қалған міндеттемелерін орындауға қатысты ықтимал қатерлерді атап көрсетті.

— Біз жақсы нәтижелерге қол жеткіздік. Үш жарым жылдың ішінде 430 мыңнан астам жұмыс орны пайда болып, 2,7 мың шақырым жол салынды. Еуразия құрлықаралық дәлізі іске қосылды. Елдің ішкі жалпы өніміндегі шағын және орта бизнестің үлесі 28 пайызға жетті. Бір жыл ішінде біз «Doing Business» рейтингінде 8 позицияға ілгерілеп, 28-ші орынға көтерілдік, — деді

Қазақстанның Тұңғыш Президенті.

Нұрсұлтан Назарбаев жеңіске жеткен партияның сайлауалды бағдарламасы Үкіметтің бес жылдық қызметінің негізін құрауы керек екенін атап өтті. Ал партияның Мәжілістегі фракциясының мүшелері ықтимал қатерлердің дер кезінде алдын алып, бағдарламаның орындалуын үнемі қадағалап отыруы қажет.

— Біздің міндетіміз — ұзақ мерзімді көшбасшылықты сақтау. Мәжіліс сайлауына партияның жаңа сайлауалды бағдарламасын дайындау жұмыстарын бүгіннен бастау керек. Стратегиялық бағытты негізге алып, әртүрлі өлеуметтік топтардың нақты мүдделерін көздеп, ел-жұрттың нақты сұраныстарын өтеген жөн», — деді партия төрағасы.

Сонымен бірге Елбасы өңірлерді дамыту бағдарламаларының жүзеге асырылу барысына тоқталды.

— Қазір бұл стратегиялық бағдарламалар ойдағыдай деңгейде жүзеге аспай отыр. Олардың орындалуын қадағалап отыраған тиісті бақылау жоқ. Кейбір тармақтар мүлдем орындалмайды. Жоспарланған жұмыстарға үнемі түзетулер енгізіліп келеді. Сондықтан Ұлттық экономика министрлігі «Nur Otan» партиясымен және оның фракциямен бірлесіп, аталған бағдарламалардың орындалуы туралы тыңдау ұйымдастыруы керек. 2025 жылға дейін аумақтарды дамытудың жаңа бағдарламаларын жасау қажет, — деді Нұрсұлтан Назарбаев.

Осыған байланысты Қазақстанның Тұңғыш Президенті 2020 жылдың 1 наурызына дейін әр аудан, қала және облыс үшін аумақтық даму бағдарламаларын өзірлеуді тапсырды.

Елбасы сонымен бірге «Nur Otan» партиясының Парламент Мәжілісі мен мәслихаттардағы фракциясының жұмысына тоқталып, «Nur Otan» партиясының рейтингі барлық деңгейдегі депутаттардың жұмыстарының нәтижесінде қалыптасатынын айтты.

Нұрсұлтан Назарбаев депутаттардың өңірлерге жұмыс сапарларының форматын қайта қарауды және партияның қоғамдық қабылдау бөлме-

лерінде бірінші басшылар мен азаматтардың кездесуін ұйымдастыру жұмыстарын жандандыруды тапсырды.

— Талдау нәтижесі біздің партияның депутаттары бұқаралық ақпарат құралдарын жеткілікті пайдаланбайтындығын көрсетті. Сонымен қатар, «Nur Otan» фракциясы қоғамды толғандыратын өзекті мәселелер бойынша бастама көтерме бермейді. Соңғы бірнеше ай ішінде «Nur Otan» фракциясының мүшелері бірде-бір резонанстық іс бойынша өз ұстанымдарын білдірмеген, — деді Қазақстанның Тұңғыш Президенті.

Сонымен қатар Елбасы фракция жұмысында бюрократияны және үйлестірудің күрделі процедура-ларын жою қажеттігін атап өтті.

Нұрсұлтан Назарбаев партия органдарының — Партиялық бақылау комитеті мен Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-әрекет жөніндегі республикалық қоғамдық кеңестің жұмысын жандандыруды тапсырды. — Осы органдарға кіретін депутаттар белсендірек әрекет етуі қажет. Сіздер тиісті мәселелерді сындарлы түрде көтеріп, жұртшылықтың қатысуымен нақты шешімдер ұсынғандарыңыз жөн, — деді партия төрағасы.

Сонымен бірге Қазақстанның Тұңғыш Президенті өздеріне Конституция арқылы бекітілген заңнамалық бастаманы фракция депутаттарының іс жүзінде қолдана бермейтінін атап өтті.

— Депутаттар — партияның діңгегі, белсенді электораттың негізі. Халық сіздерге партия арқылы тиісті өкілеттіктер берді. Сіздер азаматтарымыздың мәселелерін шешу жолында жұмыс істеулеріңіз керек, — деді Елбасы.

Сезінің соңында Нұрсұлтан Назарбаев партияның саяси көшбасшылығын сақтап қалудың маңыздылығын атап өтті.

— Біздің басты міндетіміз — тұрақтылық, Қазақстанның өсіп-өркендеуі және қарапайым азаматтардың өл-ауқатын жақсарту. Сондықтан уәделерімізді орындау үшін бар күш-жігерімізді жұмсауымыз қажет, — деді Елбасы.

«ХАЛЫҚ ҚАУІПСІЗДІГІН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ» ТҮРҒЫНДАРҒА ТИІМДІ ЖОБА

КЕШЕ АУДАНЫМЫЗҒА «ХАЛЫҚ ҚАУІПСІЗДІГІН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ» ЖОБАСЫ БОЙЫНША ОБЛЫС ОРТАЛЫҒЫНАН АРНАЙЫ МАМАНДАР КЕЛІП, ТҮСІНІК ЖҰМЫСТАРЫ БАСТАЛДЫ. ЕСКЕ САЛСАҚ, ТҮҢҒЫШ ПРЕЗИДЕНТІМІЗДІҢ ТАПСЫРМАСЫНА СӘЙКЕС ОСЫДАН ТУРА ҮШ ЖЫЛ БҰРЫН ӨНІРІМІЗДЕ АЛҒАШ РЕТ «ХАЛЫҚ ҚАУІПСІЗДІГІН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ» АТТЫ АУҚЫМДЫ ЖОБА ІСКЕ АСЫРЫЛҒАН БОЛАТЫН.

қарапайым халық үшін тиімділігін түсіндірген Қазақстан Республикасы Бейбітшілік және келісім кеңесінің Ақтөбе облыстық филиалының төрағасы Келдібай Еспағамбетов жоба аясында атқарылу керек жұмыстарды жан-жақты қамтып, тұрғын-

Осы орайда «Шұғыла» мәдениет және демалыс орталығында өлеуметтік мәселелер мен мемлекеттік және салалық бағдарламалардың жүзеге асырылуы талқыланып, аймақтағы бизнес ортаны дамыту бойынша түсінік жұмыстары жүргізілді. Аудан әкімі Асқар Қазыбаев еліміздің көз-келген өңіріндегі халықты толғандыратын өлеуметтік-тұрмыстық мәселелер мен өмір ағысында орын алып жатқан түйткілдер аз еместігін айта отырып, ауданы-

мызға келген арнайы топ құрамымен таныстырып, тұрғындарды осындай мүмкіндікті пайдаланып арнайы мамандардан қажетті кеңес алуға шақырды. Ал, Ақтөбе облысы әкімі аппаратының өкілі Бақтыбай Мырзағарин аудан орталығына келгендегі басты мақсат «Халық қауіпсіздігін қамтамасыз ету» жобасы аясында азаматтарды қабылдаумен қатар өлеуметтік мәселелерін шешу екендігін ашық жеткізді. Бұған дейінгі тәжірибеде өзін-өзі ақтаған жобаның

дарға көкейкесті сауалдарын қоюға ұсыныс жасады. Сонымен қатар алдағы жылы еліміздің денсаулық сақтау саласына енгізілгені тұрған міндетті өлеуметтік сақтандыру жүйесі жөнінде және атаулы өлеуметтік көмек бойынша толыққанды деректер мен мәліметтер берілді.

Айта кетсек аталған жоба бойынша арнайы ақпараттық-насихаттық топ өкілдері Ойыл аграрлық колледжінде де болып, студенттермен кездесті.

Муса ӘДІЛБАЙҰЛЫ.

КӨПБАЛАЛЫ ОТБАСЫЛАРҒА — НАҚТЫ КӨМЕК

2020 жылдың 1 қаңтарынан бастап 340 мыңнан астам көпбалалы отбасы жаңа мемлекеттік жәрдемақы алатын болады.

Қазақстан Республикасы Еңбек және халықты өлеуметтік қорғау министрлігі мамандарының болжамы бойынша 4 немесе одан да көп баласы бар 340,3 мың отбасы көпбалалы болуына байланысты мемлекеттік жәрдемақыға үміткер бола алады. Айта кетерлігі, аталған жәрдемақы енгізілгеннен бастап Қазақстандағы көпбалалы отбасылар санының өсуіне байланысты оны алушылар саны да артуы мүмкін.

Аталған мемлекеттік жәрдемақыны енгізу Мемлекет басшысының ағымдағы жылғы 2 қыркүйектегі Қазақстан халқына Жолдауында айтылған тапсырмасы бойынша аталған министрлік өзірлеген отбасы өлеуметтік көмек көрсетудің жаңа тетіктерінде көзделген табысы аз және көпбалалы отбасыларды қолдаудың негізгі үш бағытының бірі болып табылады. Таяуда ҚР Еңбек және халықты өлеуметтік қорғау министрлігі тиісті заң жобасын Қазақстан Республикасы Парламентінің қарауына енгізуді жоспарлап отыр.

Жоғарыда аталған мемлекеттік жәрдемақы 4 немесе одан да көп көмелетке толмаған немесе 23 жасқа дейінгі күндізгі бөлімде оқитын балалары бар барлық көпбалалы отбасыларға табысына қарамастан төленеді деп жоспарлануда. Мемлекеттік жәрдемақының мөлшері бала санына қарай сараланады. Яғни 4 баласы бар отбасыларға — 42 500 теңге, 5 балаға — 53 125 теңге, 6

балаға — 63 750 теңге, 7 және одан да көп балаларға — 74 375 теңге төленеді.

Орта есеппен алғанда жәрдемақы мөлшері әр балаға 10-11 мың теңгені құрайды. Бұл 2018 жылдан бастап тағайындалмайтын ұсқан ұсқан жәрдемақыдан 4-7 есеге көп.

Айта кетерлігі, Қазақстанда бүгінде бала саны 7-ден асатын 3151 отбасы бар. «Алтын алқа», «Күміс алқа» алқаларымен марапатталған немесе бұрын «Батыр ана» атағын алған және «Ана даңқы» орденімен марапатталған көпбалалы аналарға жеке мемлекеттік жәрдемақы төленеді, олардың орташа мөлшері 16 160 теңгені құрайды. Ағымдағы жылғы 1 қазандағы жағдай бойынша оны 235 мыңға жуық адам алады. Бұл мемлекеттік жәрдемақының төленуі сақтала бермек.

Бұдан бұрын хабарланғандай, ағымдағы жылғы 7 қазанда ҚР Үкіметі отырысында Еңбек және халықты өлеуметтік қорғау министрі Біржан Нұрымбетов Қазақстанда 2020 жылғы 1 қаңтардан бастап енгізу жоспарланып отырған атаулы өлеуметтік көмек көрсетудің жаңа тетіктерін таныстырған болатын.

«Ең басты принцип — мемлекет көмекке мұқтаж адамдарға, әсіресе балалар мен көпбалалы отбасыларға көмектеседі! Еңбекке қабілетті азаматтар жұмыс істеуі керек. Мемлекет жұмысқа орналасуға немесе шағын бизнеспен айналысуға көмектеседі. Мемлекеттік көмекке — көп балалы отбасыларды қолдау, табысы төмен отбасыларға атаулы өлеуметтік көмек көрсету, табысы аз отбасылардағы бала-

ларға берілетін кепілдендірілген өлеуметтік пакет кіреді», — деді Біржан Нұрымбетов.

Министрдің айтуынша, көпбалалы отбасыларға қолдау көрсету республикалық бюджеттен мемлекеттік жәрдемақылар енгізу арқылы қамтамасыз етілетін болады. Бұл мемлекеттік жәрдемақы барлық көпбалалы отбасыларға (4 немесе одан да көп көмелетке толмаған баласы бар) табысына қарамастан төленеді.

Атаулы өлеуметтік көмек табысы аз отбасыларға, соның ішінде көпбалалы отбасыларға төленетін болады. Ең төмен күнкөріс деңгейінің 70%-ы тағайындаудың шекті критерийі болып қала береді. Егер еңбекке қабілетті отбасы мүшесі ұсынылған жұмыстан және мектепке қамтуға жәрдемдесу шараларынан бас тартса, онда атаулы өлеуметтік көмек төлемі тек оған ғана емес, бүкіл отбасына да тоқтатылады.

Табысы аз отбасылардан шыққан балалар үшін кепілдендірілген өлеуметтік пакетті енгізу ұсынылады. 1 жастан 6 жасқа дейінгі балаларды азық-түлік жиынтығымен және гигиеналық құралдармен, 6 жастан 18 жасқа дейінгі балаларды мектептерде ыстық тамақпен, оқу құралдарымен және мектеп киімімен қамтамасыз етеді. Сондай-ақ оларға кемелге дейінгі жол жүру шығындары өтеледі. Медициналық, оның ішінде стоматологиялық көмек 18 жасқа дейінгі балаларға тегін медициналық көмектің кепілдік берілген көлемі және міндетті өлеуметтік медициналық сақтандыру шеңберінде көрсетілетін болады.

Айбек СЕРІКҰЛЫ.

Газетке жазылу - 2019

Аудандық “Ойыл” газетіне “Қазпочта АҚ” арқылы
2020 жылдың I жарты жылдығына жазылу жүріп жатыр

Индекс	Жазылушылар санаты	6 ай
65525	Жеке тұлғаларға	2377,25
66525	Заңды тұлғаларға	4057,25
67525	Жеңілдікпен жазылатындарға (Барлық зейнеткерлерге)	1897,25

Байланыс телефондары: 2-19-02, 2-11-07 (Редакция)
2-19-98 (Қазпочта АҚ)

Елбасы Нұрсұлтан НАЗАРБАЕВ: «Елдің қолқағанына, жігер бергеніне ризамын!»

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ТҰҒЫШ ПРЕЗИДЕНТІ – ЕЛБАСЫ НҰРСҰЛТАН НАЗАРБАЕВ ОСЫ ЖЫЛДЫҢ 11 ҚАЗАН КҮНІ «ХАБАР» ТЕЛЕАРНАСЫНА СҰХБАТ БЕРДІ. БҮКПЕСІЗ ӨНГІМЕ БАРЫСЫНДА ЕЛБАСЫ ӨЗ ӨКІЛЕТТІГІН ТОҚТАТҚАННАН КЕЙІНГІ ӨМІРІ, ЖАҢА ЖҰМЫС КЕСТЕСІ ЖӘНЕ ЕЛДІҢ ДАМУ БОЛАШАҒЫ ТУРАЛЫ САУАЛДАРҒА АШЫҚ ЖАУАП БЕРІП, ЕЛІМІЗДІҢ БҮГІНГЕ ДЕЙІН ЖЕТКЕН ЖЕТІСТІКТЕРІ, ЖАҢА САЙЛАНҒАН ПРЕЗИДЕНТ ТУРАЛЫ ОЙЫН АЙТТЫ.

ХАЛЫҚ ҮШІН ҚАБЫЛДАНҒАН ДҰРЫС ШЕШІМ

ЖУРНАЛИСТЕР СҰХБАТТЫ ЕЛБАСЫ НҰРСҰЛТАН НАЗАРБАЕВТЫҢ ӨЗ ЕРКІМЕН МЕМЛЕКЕТ БАСШЫСЫ ӨКІЛЕТТІГІН ТОҚТАТУЫ ТУРАЛЫ 2019 ЖЫЛҒЫ 19 НАУРЫЗДАҒЫ ШЕШІМІНЕ ҚАТЫСТЫ СҰРАҚПЕН БАСТАДЫ. «СОДАН БЕРІ ЖАРТЫ ЖЫЛ ӨТТІ. ҚАБЫЛДАҒАН ШЕШІМІҢІЗГЕ ӨКІНБЕЙСІЗ БЕ?» ДЕГЕН САУАЛҒА ОРАЙ ЕЛБАСЫ БҮЛ ШЕШІМНІҢ ӘБДЕН ОЙЛАСТЫРЫЛЫП БАРЫП ҚАБЫЛДАНҒАНЫН, ОҒАН ӨКІНБЕЙТІНІН ЖЕТКІЗДІ.

— Бұл әр қырынан әбден ойластырылған шешім болатын. Ел басқарғанымға 30 жыл, ал Қазақстан Компартиясы Орталық комитетінің хатшысы болғанымды есепке алсақ, 40 жыл толған. Осы уақытқа дейін мені сайлап келген халқыма рақмет. Елімізге өзгерістер керек. Сол үшін жаңа адамдар, жаңа мамандар қажет. Жаңа тұлғаның өзгеше көзқарасы, ойлары болатыны анық. Сондықтан халық үшін дұрыс шешім қабылдадым деп ойлаймын және ешқандай өкінішім жоқ. Әлемдегі көптеген мемлекеттердің басшылары қорықуа шалып, өкініштерін білдірді, сонымен бірге билік транзитін қантөгіссіз, бейбіт, демократиялық жолмен өткізгенімізге қуанатындарын жеткізді. Мұны көптеген сарапшылар үлгі-өнеге ретінде ұсынады. Ендігі мәселе — 30 жыл ішінде жеткен орасан зор жетістіктерді тәгіп-шағып алмай, молайту, — деді Елбасы.

Жалпы, 30 жыл ел басқарып, экономиканы дамыту, халықтың әл-ауқатын арттыру жолында аянбай еңбек ету кез келген тұлғаның қолынан келе бермейтін дүние. Осы орайда журналистер Тұңғыш Президенттен табысты қызметінің сырымен бөлісуді өтінді.

— Бұл туралы көп жазылды. Быыл менің ел басқаруымның 30 жылдығын қорытындылауға арналған конференцияда танымал азаматтар сөз сөйлеп, қандай қиын-қыстау кезеңдерді өңсергенімізді, не істегенімізді жан-жақты талқылады. Елдің сенімін ақалап, осы жылдар ішінде серіктестеріммен, замандастарыммен бірге асыраға таптың шаруаны атқардық. Оның бәрі елге мәлім. Елдің әл-ауқатын арттыру үшін ең бастысы — экономика. Экономика өспесе, экономика өнімді болмаса, мемлекеттің қалтасында қаржы болмайды. Мемлекетте қаржы болмаса, зейнетақыны да, жалақыны да төлей алмайды. Айтпа кетейік, осы жылдар ішінде экономикамыз 20 есеге жуық өсті. 2 мыңға жуық аурухана-емхана, 1,5 мыңнан астам мектеп, мыңға тарта балабақша салынды. Осындай қамқорлықтың, ел табысының ұлғаюы арқасында қазақстандықтардың орташа өмір сүру ұзақтығы 67 жастан 73 жасқа дейін артты. Бұйырғанда, одан жоғарылап, 80 жасқа дейін жетеді. Мұндай бізде қашан болды? Ешқашан болған емес, — деді Тұңғыш Президент.

Елбасы одан әрі халықтың саны да, құрылымы да өзгергенін сөз етті.

— Мысалы, 1991 жылғы, тәуелсіздікті жариялар кездегі жағдайға қарасақ, Парламентте Жоғарғы Кеңес депутаттарының ішінде қазақтардың үлесі небәрі 44 пайыз болатын. Қазақстанда да ұлттымыздың үлесі соған шамалас еді. Ал бүгінде Қазақстанда қазақтардың үлесі 70 пайызға жетіп қалды. Бұл — үлкен табыс. Кеңес өкіметі құлап, ел абдырап, басқа ұлт өкілдері тарихи отандарына үдере көшкенде, халқымыздың саны 14 миллионға дейін азайып кетті, — деді Елбасы.

Сонымен бірге мемлекет астанасын ауыстыру туралы естелігімен де бөлісті.

— Елорданы Алатаудың баурайынан Арқауың тасын алып келу де оңай шаруа болған жоқ. Осы сұхбат алдында Моңғолия премьер-министрі Ухнаагийн Хурелсухын кездестік, олар да Ұлан-Батырдың түбінде қала салатын деп жатыр. Жағдай ұлп, Үкіметте ақша жоқ. «Бұл қаланы қалай саласыз, су шықты ма Алматыдан?» дегендей көп өңгімені естідім. Бірақ бұл геосаясаттың шаруасы болатын. Оны түсіне ала-

тын адам ғана түсінеді. Бұл жақта қазақ қалмай бара жатқаны аңғарылды. Ал қазір Қазақстанның ең қазақы шаһары — Нұр-Сұлтан қаласы болып отыр. Оңтүстіктөңі қалың жұртты көшіріп, үлкен шаруа атқардық. Мен кейде қарап отырып, атқарылған жұмысты көре отырып, өзіме-өзім таңғаламын. «Өз көзіме өзім сенбеймін» деген сөз бар ғой. Бұл қалай қолдан келді?! Біздің буынның атқарған шаруасы өді бұл! Елдің қолдауына, осылай жігер бергеніне ризамын!» деді Тұңғыш Президент.

Одан кейін журналистер мемлекетте қос биліктің орнағаны туралы пікірлердің қылаң беріп қалатынын айтты, осы тақырыптағы алыпқашпа өңгімелерге нүкте қоюын сұрады. Нұрсұлтан Назарбаев бұл туралы хабары барын, арағидік естіп қалатынын айтты.

— Бұл, әрине жалған сөз. Ондай қауесетті Қазақстанда тұрақтылық болуын қаламайтын адамдар әдейі таратады. Халықтың береке-сің қашыруға ниеттілердің әрекеті. Шетелдегі қашықын ұрылар, Отанды сапқандар сөз таратып, халықтың тыныштығын бұзуды қалайды. Бұл бәйбілдардың еш негізі жоқ. Өйткені Қазақстан президенттік билік нысанындағы унитарлы мемлекет. Президент Қасым-Жомарт Тоқаевтың халық сайлады. Ол — Мемлекет басшысы. Ал өзіме келсек, заңға сәйкес, ішкі және сыртқы саясат мәселелерін шешетін, кадрларды келісіммен өткізетін Қауіпсіздік Кеңесінің Төрағасымын. Бұл алқалы ораан, оған елдің барлық басшы тұлғалары кіреді. Қателікке жол бермеу үшін олармен ақылдасып, ұжымдық шешім қабылдаймыз, — деді Нұрсұлтан Назарбаев.

Ол, сондай-ақ Елбасы ретінде Нұр Отан партиясына, Қазақстан халқы Ассамблеясына басшылық ететінін жеткізді.

Тұңғыш Президент Мемлекет басшысы Қ.Тоқаевтың өзімен кеңесетінін, ондай жағдайда көпжылдық мол тәжірибесіне жүгініп, елге игілік өкелердей ақыл-ой қосуға тырысатынын айтты. Бірақ ол ақырғы шешімді бөрібір Президенттің өзі қабылдайтынына екпін түсірді. Елбасы, сонымен бірге Қасым-Жомарт Тоқаевтың қазақстандық саясаттың сабақтастығы сақталатынын жариялағанын, сабақтастықтың үзілмеуін қолдайтынын да жеткізді.

Алдымызда ауқымды міндеттер тұр

Сұхбат алушының көп азаматтардың, соның ішінде шетелдік сарапшылардың Президент сайлауына дейін Қ.Тоқаевтың жеңіске жететінін болжағанын айта келіп, «Неге сіздің таңдауыңыз Қ.Тоқаевқа түсті? Өзге кандидаттаралар қарастырылды ма?» — деген сауалына жауап қатқан Нұрсұлтан Назарбаев әртүрлі үміткерлер қарастырылғанын жеткізді.

— Әрине төңірегімізде көптеген жақсы азаматтар болды, өсіп-жетілді, оны өздеріңіз көріп-біліп жүрісіңдер. Шынымы айтсам, бірнеше адамның кандидатурасын қарадым. Солардың ішінде сай келетіні — Қасым-Жомарт Тоқаев деген тоқтамаға келдім. Біріншіден, ол — менің жанымда ширек асырдан бері келе жатқан адам. Оны білемін. Ол да менің жұмысымның сыр-сатыын жақсы біледі. Екіншіден, Тоқаев — қазақтың бірден-бір сауатты азаматы. Үшіншіден, ол дипломатиялық қызметте жүріп, шетелге танымал болды. Мемлекеттер басшылары да таниды. Менің ұсынысыммен БҰҰ Бас хатшысының орынбасары лауазымында Женевада жұмыс істеді. Ошақты жыл Сенатты да басқарды. Яғни, заң шығару саласын меңгерген. Естеріңізде болса, кезінде оны Үкімет басшысы етіп тағайындағаным, 2 жылдан артық жұмыс

істеді. Ел басқару оңай нәрсе емес. Ел басқара аламын деп өркім-ақ ойлайды. Бірақ бұл істің барлық сынағынан өзің өтуің керек. Қасым-Жомарт Кемелұлы солардың біразынан өтті деп санаймын. Нұр Отан партиясының, менің ұсынуыммен сайлауға түсті, халық оны Президент ретінде сайлады. Енді бар істе осы Президентімізді беріміз қолдауымыз керек. Елге сол керек, — деді Елбасы.

Осы ретте Төле бидің бірлік туралы толғауын еске алған Тұңғыш Президент: «Көкірек қаққан хандарын Лауазымға таласып, Быт-шыт қылды елімді. ...Бұл қазақтың даласы Тегінде нені кермеген. Неше бір жайсаң баласы Шешен де болып сөйлеген. Кесем де болған ойменен. Бірақ соның бәрі де Ыдырап жатқан қазақтың Қоса алмады бастарын. Бейбіт жатқан елімді Жаулап алып қор қылды. Көк атты келіп көлденең» деген Төле би», — деді.

Сонымен қатар Елбасы алдымызда ауқымды міндеттер тұрғанын, қол жеткізілген табыстарға тоқмәйлсуге болмайтынын атап көрсетті.

— Заманында дүниежүзіндегі ең ұлы империя болған Римнің қулы софтары: «Глуные молодые ора-ны уничтожили мою республику» деп айтқаны бар. Біздің халқымыз даана. Үлкені-кішісі бірауызды болып, төтенекті жолға салып, елімізді алға бастыруымыз қажет. Алдымызда толып жатқан мәселелер бар. Дүние қым-қуым, шым-шытырық. Алып мемлекеттердің өзі бір-бірімен келісе алмай, сауда жағынан, санкция жағынан текетіресіп жатыр. Қазақстан — үлкен державалар ортасында орналасқан мемлекет. Біз өр уақытта өте мұқият боламыздын абзал. Елдегі тыныштық арқылы ғана өркендеп, өсе аламыз. Біз өзирге жететін жерімізге жеткен жоқпыз. Осындай қарқынмен қозғалатын Оңтүстік Корея бүгінде деңгейіне тек 54 жыл ішінде ғана жетті. Басқалары 40-50 жылдан кейін барып аяғынан тік тұрып, қазіргі жағдайына келді. Барлығын жасап алдық деп тоқмәйлсуге болмайды. Алда ел үшін, халық үшін істейтін талай жұмыс бар. Сол жұмысқа келер ұрпақ дайын болуы қажет. Менің буыным өзіне жүктелген міндетті абыроймен атқарды. Енді жаңа буын бізден жақсырақ істейсін. Оны да көрелік, — деді Нұрсұлтан Назарбаев.

Елбасы сұхбат кезінде өткенге шолу жасап, өзінің президенттік қызметін қорытындылай кетті.

— Егер ойлана, сарапқа сала келе, осы жылдары оң нәтиже шығармағанымыз түсінсем, мүмкін, президенттік қызметтен кетпес те едім. Президенттік өкілеттігім 2020 жылдың аяғына дейін болаын болмай. Бірақ оған қарааным жоқ. Елімізде де, сыртқы сарапшылар тарапынан да Қазақстанның осы жылдардағы өсіп-өркендеуіне оң баға берілді. Біз бұрынғы Кеңес Одағының құрамында болған республикалар арасында реформаларды ең жылдам іске асырдық. Экономикамыз да тез өсті. Бұл — атқарылаан жұмыстың нәтижесі. Біз дүниежүзілік тәжірибені пайдаланып, стратегиялық бағдарламалар жасадық. «Қазақстан — 2030» стратегиясын уақытынан бұрын орындап тастадық. Қазір 2050 жылға дейінгі даму бағдарламасы бойынша жұмыс істеп жатырмыз. Соның аясында «100 нақты қадам» Ұлт жоспары, «Рухани жаңғыру», индустриялық даму және басқалары ел игілігі үшін жүзеге асырылып жатыр. Негізгі мақсат — өркендеп-өскен, алдының қатарлы 30 елдің қатарына қосылу. Сонда еліміздің жағдайы сол елдердегідей болады. Атқарылған жұмыстарға оң баға беремін. Айтпа берсек, атқарылған шаруа көп.

Ендігі кезекте қарқынды тоқтамай, жұмысты өрі қарай жалғастыра беру керек, — деді Қазақстанның Тұңғыш Президенті.

Сонымен қатар Елбасы тарихымызды да ұмытпай, бүгінгі табыстарға жету жолындағы қиыншылықтарды да жастарға жиі айтып отыру керектің ескертті.

— Қазақстандық жас ұрпақ тәуелсіздік жылдарындағы қиыншылықтарды біле бермейді. 90-жылдары не болғанын қайталап айтып отыру керек. Пәтерлерге жылу берілмей, жұрт суық үйлерде тұрды. Электр қуаты аптасына бір-ақ рет берілетін. Жалақы, зейнетақы, басқа-сың төлеуге ақша жетпеді. Дүкен сөрелері босап қалды. «Сендер мемлекет бола алмайсыңдар! Сендерде ешқашан мемлекет болмаған» дегенді мен талай естідім. Әйткенмен мемлекетіміз құрылды, мемлекеттілігімізді дүниежүзі мойындады. Қазақстанда шеген-делген шекара да болмаған. 14,5 мың шақырым шекарамыздың барлығын келіссөз арқылы бекітіп, құжаттап, БҰҰ-ға тапсырдық. Егер шекараны 1-2 шақырымына қатысты дауы шешілмесе, ол үлкен соғысқа бастайды. Оның барлығын шешіп, шекараны шегендеп, келер ұрпақ алдынан ондай проблеманы алып тастадым. Бұл деген — өте үлкен табыс!» деді Н.Назарбаев.

Нұр Отан партиясы халықпен бірге болуы керек

Сұхбат барысында Елбасы қоғамдағы әлеуметтік мәселелер жөнінде де айтып, маған жұмыс беріндер десе, онда бұл Үкіметтің шаруасы. Халықтың әл-ауқатын көтеру үшін мемлекет жұмыс орындарын ашуға міндетті. Міне, осы тұрғыда Нұр Отан партиясы халықпен бірге болып, адамдардың мұқ-мұқтажын билікке жеткізе білуі тиіс. Тұраын-дардың бірде-бір талабының орын-даусыз қалмауын қадағалау қажет.

Кез келген мәселені жүйелі түрде жеткізсең адам оның байбығын түсінеді. Ал халықпен тікелей жұмыс істемей, сенікі дұрыс емес десең, бұдан жақсы нәтиже шықпайтыны мәлім. Мұндай ұстаным жақсылыққа алпармайды. Сондықтан Нұр Отан партиясының алдына осындай міндетті қойып отырмын. Бұл партия соңғы жиырма жылда елдегі негізгі саяси күшке айналды. Бүкіл сайлау науқандары осы партия арқылы жүзеге асты. Бүгінде жұмыс жалғасып жатыр. Партия қызметін жаңғырту — жаңа міндеттерді айқындап, жаңа деңгейде көтерілуге ықпал етуі тиіс, — деді Н.Назарбаев.

Мегполистер өмір сүруге ыңғайлы болғаны жөн

Тұңғыш Президент урбанизация туралы да ойларымен бөлісті. Ол бұл үрдісті тоқтату қиынға соғатындықтан, оны басқара білу керектігін айтты.

— Әлбетте адам өмір сүруге ыңғайлы жерге ұмтылуға тырысады. Үлкен қалаларда ғылым, зауыттар мен кәсіпорындар, үздік мектептер мен оқу орындар, сапалы мейрамханалар шоғырланған. Сол себепті халықтың мегполистерге ағылуы заңдылық. Урбанизацияны тоқтата қою қиын. Алайда бұл оны басқаруға болмайды дегенді білдірмейді. Мысалы, астана мен Алматы қаласын да осыған қатысты проблема аз ермес. Бұл үрдіс жабайы мәнерде өрбімей түіс. Қаласақ та, қаламасақ та үлкен шаһарлардың саны

артатыны күмәнсіз. Сарапшылар әлемді миллиондаған тұрғыны бар алып мегполистер басқаратынын айтып, жарыса жазуда. Өйткені халқы көп қалада жұмыстың аз болмайтыны белгілі. Түрлі дағдарыстарды да үлкен шаһарлар оңай еңсере алады. Неге десеңіз, жұмыс күші көп және өндірілген өнімді сатып алатын адамдар бар. Осылайша миллиондық қалалар өздерін қамтып, тіршілікке қолайлы жерге айналады. Алматыда тұрғындардың саны 2 млн-ға таяп қалды. Астанада қазір 1 млн 200 мың адам тұрып жатыр. Шымкент шаһарында халықтың саны миллионға жеткендіктен оның мәртебесі республикалық деңгейге жетті. Жақын болашақта бұл қатарға Қарағанды, Ақтөбе сынды жарты миллион тұрғыны бар қалалар қосылуы әбден мүмкін. Біз урбанизацияны қолдан жасап жатқан жоқпыз. Мұндай бағдарлама да жоқ. Ол халықтың қозғалысы. Бұған кедергі келтіру қиын, — деді Елбасы.

Ауылға деген қамқорлық азаймауы тиіс

Тұңғыш Президент ауыл шаруашылығы саласына қатысты ой-пікірлерімен бөлісе отырып, шетелдік тәжірибелерге тоқталды.

— Дүниежүзілік тәжірибеге келетін болсақ, алып мемлекет АҚШ-та ауыл шаруашылығымен айналысатын халықтың саны 5 пайыз. Бізде халықтың 43 пайызы ауылда тұрады. Бірақ та соның ішінде 20 пайызы ғана ауыл шаруашылығында жұмыс істеп жүр. Қалғаны қалаға келіп-кетіп жүргендер. Германия, Канадада дәл солай. Нәпкітен оларда өнімділік жоғары? Себебі үлкен көлемде жұмыс істейтін техника мен шаруалар өз істерін жолға қойған. Сол арқылы өнімділік көрсеткіші жоғары. Қазір ешкім ақшаны бекер шашпайды. Табысты болу үшін өр тындыры есептейді. Сондықтан біз ауыл шаруашылығына көп көңіл бөліп келеміз.

Дүниежүзінде барлық мемлекеттер ауыл шаруашылығына субсидия бөледі. Өздеріңіз білетіндей, ауыл шаруашылығына бірінші күннен бастап көп көңіл бөлім. Бірнеше реформа жасадық. Қазіргі бағдарламаларда субсидия жағы қарастырылғанымен өнімділік төмен. Гектардан 13-14 центнер өнім алсақ соған қуанамыз. Көрші Қытай елінде өнімді 25 центнерден кем алмайды. Канадада одан да жоғары. Жерлері бізбен бірдей. Неге? Бізде тыңайтқыштар жетіспейді. Техниканы өлі толық алған жоқпыз. Бұл мәселенің екі жағы бар. Қазір ауыл шаруашылығы мамандарының жалақысын көтеріп, қолдап келеміз. Бұл бағытта өңдеу индустриясы жолға қойылса, онда жұмыс болады. Мысалы, Солтүстік Қазақстан облысындағы «Зенченко» компаниясы, елорданың іраесіндегі «Родина» сынды компанияны алып қарайық. Сонда барған жастар сол жерде қалады. Үй беріп, білімдіктерін арттырады. Ауыл шаруашылығында істеп жүрген азаматтар, жастарға жағдай жасап, саланы дамытуды қолға алуы тиіс. Біз де ауылдан шыққан балалармыз, ауылды аңсаймыз. «Egemen Qazaqstan» газетінде жусан туралы үлкен мақала шығыпты. Онда жусанның қиі адамды серілеті деп жазылыпты. Шынында да ауылға барсаң, бұл түр жусанды алып іскейсің. Игісі аңқып тұрады. «Сұлтан Бейбарыс» фильмінде жусанды іскеп, қай елден екенін таныған. Ауыл беріміздің бесіміз. Ауылға деген қамқорлықты мемлекет әрдайым назарында ұстап, жағдай жасау керек. Жаңа техниканы алып, тыңайтқыштарды кебейту керек. Аз адаммен көп өнім шығара алатындай жағдайға жетуіміз қажет. Одан қорқуға болмайды, — деді Елбасы.

Балама экономика — тұрақтылықтың тың жолы

Н.Назарбаев жаһандық экономиканың архитектурасын ескеріп, дамудың тың жолдарына көшу керектігіне тоқталды. Елбасы табиғи ресурстар нарығының шатақтануы ұлттық экономиканың моделін қайта қарастыруға сеп болғанын айтты, бұл ретте балама жолды мықтап қолға алған абзал дейді.

— Кезең-кезең дамуымыз қажет. Қазақстанды өркендетуге арналған 2050 жылға дейінгі стратегиялық жоспарымыз бар. Елдегі бағдарламалардың басым бөлігі соның негізінде әзірленді. Жер қойнауындағы ресурстарға қарап отыру қателік. Мысалы, мұнайдың бағасы был 70 доллардан жоғары еді. Ал қазір 60 доллардан да төмен. Бұл деңгейіңз бюджетке үлкен шығын. Қалай оның орнын толтырамыз? Экономикасы табиғи шикізатқа негізделген мемлекеттер бұл жағдайдан өткен. Сондықтан балама экономиканы құру қажет және біз бұл жұмысты бастадық. Мыңдаған кәсіпорын аштық. Онда қазір 400 мыңдай адам еңбек етеді.

Қытай бізді жаулап жатыр деген өңгімені жиі естіп, оқып жүрмін. Қайда, кімді жаулап жатыр? Қазақстан жерін вагонға тиеп, басқа жаққа алып кете ме? Қытай білігімен уағдаластығымыз бар. Онда бірлескен кәсіпорындар құрылаған жағдайда қанша мамандардың елге келетіні туралы Үкіметпен келісім-

ге келеді. Құрылыс аяқталған соң барлық мамандар елдеріне қайтады. Сондықтан мұндай күдіктен арылу керек. Ешкім кәсіпорынды көшіріп алып келмейді. Біз өзімізге қажетті озық кәсіпорындарды құруға мүдделіміз.

Ұлттың жанашыры ретінде жастарға беретін ақылым, ең алдымен білім алуға ұмтылу керек. Өмір деген қиын. «Еңбек етсең ерінбей, тояды қарның тіленбей» деген Абай бабамыздың сөзі бар. Жастарды еңбекке, білімге баулуымыз қажет. Білім алып, еңбек етсең отбасыңды асырайсың және ешкімге мұқтаж болмайсың. Осыны ойлану керек. Барлығымыздың ойымыз елдің амандығы, жұрттың тыныштығы және Қазақстанның Тәуелсіздігі менің болуын ойлануымыз керек. Сонда ғана дүниежүзінде сыйлы елге айналамыз, — деп айтты Н. Назарбаев.

Түркістан — Түркі өлемінің рухани орталығы

Былырт Н.Назарбаевтың Жарлығымен Түркістан қаласы облыс орталығына айналды. Арнайы Түркістан облысы құрылды... «Дәл осындай тарихи шешімді қабылдауға не түрткі болды?» деген сұраққа орай өңгімесін сабақтаған Тұңғыш Президент кезінде елорданы Түркістанға көшіру туралы ой болғанын жасырмады.

— Елорданы таңдаған кезде осы шаһар ойымда жүретін. Кішігірім қала ол кезде. Алайда астананы бұл жаққа көшірмейміз деп шештік. Себебі ол — рухани орталығымыз. Тіпті Түркі өлемінің рухани орталығы. Қожа Ахмет Яссауидің шығармалары сол жерде шыққан. 1500 жылдық тарихы бар көне қала. Сол өңірді жандандыру мәселесі бұрыннан бері ойымда болатын. Елорданы салғаннан кейін оған көңіл бөлуге қаражат тапшы еді. Шымкентті миллион тұрғыны бар болғаннан кейін Алматы және бас қаламыз секілді тікелей орталыққа бағынатын қала еттік. Сондықтан Түркістанды облыс орталығы деп жариялады. Барлық түркітілдес мемлекеттер бұл шешімді қолдады. Түрлі мұражайлар бұл көтерү үстінде. Оның ішінде Қожа Ахмет Яссауиға, Қазақ тарихына, Түркі тарихына байланысты нысандар салынып жатыр.

Түркістанға мыңдаған турист келетін. Енді олардың саны одан да артады. Қала «Батыс Еуропа — Батыс Қытай» халықаралық дәлізінің бойында орналасқан. Көрші Ташкент қаласымен қарым-қатынасы жақсы. Мейінше, жаңа облысымыз пайда боланы қуанышты жағдай, — деді Н. Назарбаев.

Халықтың қолдауы қуат береді

Сұхбаттың соңында Елбасы өкілеттілігін тапсырғаннан кейінгі өмірі жайлы бөлісіп, бұрыннан бері жүзеге асырғысы келіп жүрген армандарын айтты.

— Қазір ешкімді де өзіме шақыртпаймын. Міндетім конституциялық заңмен бекітілген. Партияның Қазақстан халқы Ассамблеясының жұмыстарымен айналысамын. Қауіпсіздік кеңесінің міндеттері де аз емес. Түрлі халықаралық форумдарға шақыру бойынша қатысамын. Бүгінде Еуразиялық экономикалық одақтың Құрметті төрағасымын. Мені Түркітілдес мемлекеттер ынтымақтастығы Кеңесінің (Түркі кеңесі) де Құрметті төрағасы ретінде сайлады. Оның отырысы алдағы апта басында Бакуде өтеді. Осындай форумдарда Қазақстана қатысты мәселелер де шешіледі. Яғни, бұл лауазымда да мен Отанға қызмет жасауды жалғастырудамын. Жеке басымға уақыт аз қалады. Пейзақ салғанды, табиғатты бейнелегенді ұнатамын. Алда музей құрылысы аяқталады. Сонда өзім сапаан суреттерді ел назарына ұсынбақпын. Көрмеге 30 шахты сурет қажет. Әлбетте айтарлықтай туынды болмаса, бірақ достарым көрсетуді сұрайды. Сондай-ақ бұрын оқуға уақытым жете бермеген саяси кітаптарды, әлемдік көркем әдебиетті көп оқимын. Мен де көп кітап жиналып қалды. Балалармен, немерелеріммен жиі бірлесуді қалаймын. Қазіргі балалар басқаша, олардың толып жатқан өз қызығушылықтары бар. Жұмыс кестем осындай. Менің бұрынғы өмірімде де, қалаан өмірімде де барлық ойым еліміздің, Қазақстанның тыныштығы мен өсіп-өркендеуімен байланысты. Қолымнан келгенше, осы жұмысты істеп келе жатырмын, өмірбақи осы іспен айналысып өтемін. Менің басқа арманым да жоқ. «Бірлік болмай, тірлік болмайды». Отыз жылғы жұмысты қалай бағалайсыз дегенде айтқым келгені, мені бүкіл халық б рет Президент етіп сайлады. Алтауында да 80-90 пайыз арасында сайлаушылар маған дауыс беріп отырды. Халықтың осы сенімі маған қуат берді! Бір болғанда табысты боламыз, бір болғанда барлық жұмысымыз жемісті болады. Еліміз мәңгі болсын! — деп түйіндеді сөзін Нұрсұлтан Назарбаев.

Жазып алғандар

Жақсылық МҰРАТҚАЛИ,

Светлана ҒАЛЫМЖАНҚЫЗБІ,

«Egemen Qazaqstan».

Осы әңгіменің сюжеттік желісін айтып, қағазға түсіуне себепкер болған марқұм Рақымжан Омарбаев еді. Топырағы торқа болай!..

Тұмсығына анасының оттай ыстық демі тигенде барып, бүкіл тұла бойы балбырап сала берді. Ғажап! Бұрын-соңды көріп-білмеген таңғажайып өлем құшағында тербеліп, тағы да біраз жатты. Бір, екі, үш... Бітті. Апырау, осы-ақ па?! Бұған тиесілі рақаттың асымен шектелгені ме? Неге бұлай? Жарық дүниедегі көрер қызығының бәрі өлден таразыға салынып, өлден өстіп өлшеп-ішпiлер болса, сол тар құрсақтың ішінде-ақ жата бергені жөн еді-ау! Ал енді не болды? Әлгідей жаңға жайлы ыстық лепті жоғалтып алғандығына ызалы. Ол соншалық жан қинайтын да шаруа емес-ті, мойыннан жамбасқа дейін асықып-аптықпай дымқыл тілімен бір жападан өтсе несі кетеді? Денедегі қан-жыннан тазартса одан соңғысын көріп алар-дағы. Қайда қашады? Енді ешқайда қаша алмайды... Өрине, көрі қаншықтың ойлау қабілеті кенеттен іске қосылып, төңірегіндегі толайым тіршілікке басқаша көзқараспен үңілетіндей сезім құшағында жатса әрі мың жерден әулие болса да, әлі көз ашпаған Мына күшiктiң тым өзiмшiлдiгiн байқап қалса, «эх, зтойст!» деп шолақ құйрығымен бір періп өтер-ді. Бірақ о сорлының адам аяғандай қазіргі ақуалын кім түсіне қойсын. Қас қылғанда, өзге жер құрып қалғандай, тура темір жол вокзалының екле тұсындағы көмір баздың іргесіне келіп күшiктемесi бар ма?! Не айтары бар, діңкелеп осы араның өзіне әзер жеткен. Қабырғасына батпайтын жайлы төсеніш те іздеп жатпады. Ойда-жоқта көзінің алды тұманданып, дүние дөңгелеңіп бара жатқан соң, алдыңғы екі аяғын ішке бүгіп, бөкесісін сызды топыраққа аса сақтықпен төсеп жіберді де жантая кетті. Олай өткен, былай өткен жүрдек пойыздардың релс тұйіштеген ауыр доңғалақтар дүрсілін ғана еміс-еміс естиді. Баяғыдай күшiктерді бірінен соң бірін ұтқытып жіберіп, ұшып түрегеле-тіндей қазір күш жоқ. Шаршаған. Бұл тағдыр-дың қырын қарауын қойсаншы!.. Көрі қаншық бөрінен бас көшіп, өзі өмірге әкелген бұрынғы күшiктерiмен де ісі болмай, қашан ажал тыра-нағына ілкенше өстіп күнелте тұрайыншы деп, темір жол бойындағы осы бір көмір баздың іргесіндегі қалған-құтқанды талғажу етіп, ілініп-салынып аяғын әзер басып жүрген-ді. Көзінің түбі ірңдеп, бөкесі кырелендеп, сөл болмаса құлап қалатындай сүйретіліп кетіп бара жататын сықпытының өзі сүреңсіз-ді. Ал ендеше!.. Оу, мазақ қылғанда төрт аяқты мақұлықты өстіп те мазақ қыла ма екен, аә! Желпексі күркірейген дәу төбетпен кездейсоқ ұшырасты да, басының анық пөлеге қалған-дығын бірер айдан соң бір-ақ білді... Енді міне, мына үмірлеген пөлекеттерді елсіз-сусыз жерге ұмыт қалдырып, басыңның ауған жағына қарай қайтып тайып тұрасың? Өкпе-бауыры солқылдап, қанша бір шыбын жанын көзiне көрсетсе де, осы тұрғанда тұмсығын мәңке шапшып, армансыз ұлып-ұлып алғысы келді. Бәлкім, өмірге деген лағнетін, ендігі ғұмырының да оңай болмасын, ал әрі-беріден соң дәл қазір демі үзіліп кетсе де өкіне қоймайтындығын, сол көкірегін жарып шық-қан жанынышты дауысымен айтып салмаққа бекінген. Бірақ тамағына өлдене келтеліп қалғандай, үні шықпады. Басын оқыс көтеріп алды. Жо-жоқ, өлуге болмайды, онан да жөнге келіп, жан-жағына жітілене қарағаны абзал!

Мыналардың қанша күн тар құрсағын тепкілегендері аздай, қазір-ақ ауыздарын ашып, бірін-бірі басып-жаншып, шандыр емшекке жабысады. Жаныдың көзіңе көрсетер сын сағаттар өлі алда. Жө-жө, бөрінің реті келер-ау, шандыр емшекке де сүт жиналар. Қойшы, қурысын... Қанталаған жанары жұмылып барып, қайта ашылды. Снекейін ашқаратқана жұтты. «Обал, обалдағы-ай! Бұлардың мұтай жатып, көмірдің қара шаңына көмілетіндей де кінәлары бар, а?», мың жерден діңкелесе де амалы бар ма. Күн бәтәр, адам аяғы саябырсыр. Оған дейін өзі де болар-болмас өл жинар. Мейлі, соңғы күшін жинаса да бір орайын келтірер. Қушiктерiн бір-бірлеп, желкеден тістелеп тасалау, қаға беріс ыңғайлы орынга көшіріп алмаса болмас. Тек соған дейін бір жерде қисайып қалмай, аман-есен деміңіз жеткенін айтсаншы!..

X X X
Тапқан екен! Анасының ыстық деміне булығып, жатпақ қой ертеңді күнін кеш қылып. Ұяластары да мазасыз. Әлжуаз сирақтарымен бірінің қабырғасын бірі мыжылағанда бар ма, жаңың тырнақ ұшына тіреледі. Ал көрі қаншықтың іші-бауыры қабысып, тілі салақтап, көздері кіртіліп сол жатқаны жатқан. Бауырына таласа-тармаса бас қойған қушiктерiнің әрекет-қимылдарына да селт етпейді! Шандыр емшекті түтіп жесе де көңілі баяғыдай.

Мүның денесі тоңазыды. Болар-болмас сілкініп, бойын жылжытты. Анасына үсті-басымды аз жалапың деп еکلегені де бекер екен. Ол байғұс қайсысына жетеді? Бәрі де соның ыстық деміне әеру. Сірә, енді жерде өркімнің өз беттерінше тірілік кешулеріне тура келер. Бұл не? Түсіне біуырмасын. Сырт өлемнің дене тітіркендірер мұншалық суық екендігін кім білген. Өпкек жел өңменінен өтердей. Мап-майда түктері мақтадай үлбірейді. Кірпіктері бір-біріне желімденіп қалған ба. Алдыңғы сирағына тұмсығын үйкеп-үйкеп, өзег дегенде сығырайтып көзін ашты. Ашты да ілезде құма қойды. Бөлі, жарық дүние дегені осы ма, сонда мұның қызық-шықығы қай жерінде? Оз өркінен тыс арлы-берлі қозғалақтап, сосын түрегелуге қам жасады. Әп, пірім деп, кеудесін жерден болар-болмас көтере бергені сол еді, тұмсығымен топыраққа шапшыла құлады. Басының денесінен ауырылығы қайдан сезініп! Бір, екі, үш... Жоқ, маңағыдай емес, елтеп беті бері қарады. Шоқыып отыруға да мүмкіндік тапты. Аузын ашып, үздік-создық ауа қармады. Қарны шұрықарп тамақ іздеді. Басқадай айла-амалды көріп тұрмаған соң тоңқандап барып, шандыр емшекке қайта жабысты. Болар-болмас бір жылымшы сұйық

тамақ жібіткендей-ді. Екі-үш мәрте сорды, үшіншісінде су татыды.

Күні бойы көмір баздың іргесіндегі қуыстан алыс ұзай алмады. Түнімен барлығы ана-сының бауырына тығылысып тыныш ұйық-тады. Артық қимыл жасауға ешқайсының құлқы жоқ. Күздің қара суығы сәл бас көтерсең, түтіп жейтіндей. Ал тұмсық түйсі-тіріп, өстіп ұйлығып жатқан сондай ыңғайлы. Іреліктен шар табақтай болып күн көтерілді. Төңірегін тітіркендіріп тағы бір ауыр состав жүйткіп өтті. Көмір баздың топсасы майлан-баған темір есігі екі жаққа қарай ойбайын са-лып, өзег дегенде аңқайып ашылды. Күзетшісі де бөкене бойлы, шағын денелі шатақ шал еді. Шатақ дейтіні таң аптай жатып, дүниенің бөрін тілдеп бітті. Өлденеге ашулы.

— Ішін ит жегірдің мүлкі-ай! — деп керзі етігімен темір қақпаны бір тепті, — Әлгі сболш Сәдуақас бар тапқанын қатынының қалта-сына салудан басқа түк білмейді. Есің өзідігін ашып-жабылатын електір тетігі бар құлып салуға неге болмасын!..

Сөйтті де бері жақыңдады. Темекі тұқылып түкіріп тастады. Сырмақ шалбарының ауын ағыта алмай біраз өуреленді. Үздік-создық тамшыдан саз топырақтың беткі қабаты ғана бір бүлк етті. Өлденені сілкіп-сілкіп кейін шегіншектеді. Қаншықтың ыңырсығанын естігенде барып, кілт бұрылды.

— Бөлі, о береке тапқыр, ішінді бір босатып алған екенсің-ау, сабазым! Мықтысын, мықтысын деймін, нешеуін домалатқансың, шырағым-ау?! — Құс-құс қолдарын біріп, күшiктерді бір-біреп санап шықты. — Бір, екі, үш, төрт... мықтағанда екі-үшеуден асырмас деп жүруші ем. Соңғы күшiмді бір байқайын деген екенсің ғой. Маладес!..

Ізінше күзетшінің үйшігіне жүгірді. Керзі етігінді табаны тиген май топырақ борп-борп. Көп айналмай қайтып келді. Қалайы құтыға қуыылған балықтың суық сорпасын көрі қаншықтың аузына тақады: — Бесе, бесе-ау, түнімен алақаным өртеніп шығып еді, — Өзін-өзі қинап күлді. Сәл іркіліп барып, сосынғы ойын былайша жосылтты: — Түбі жаман болмасын, екеуін қалдырамын... тұқым үшін. Екеуін Төретамдағы көрістерге сатамын. А-ха-ха! Тегін дүние қай-да?! Саудаласамыз өрине, сіре, әрқайсысы төрт жүз теңгеден кем болмас. Төрт жүзді екіге көбейткенді, бө-лі, өлемнің ақшасы ғой, құдай шебер-ау!..

Соның артынаша көмір тиеуге келген дәу мәшіне салдыр-ғұлдір етіп қақпаға жақын-дады:

— Жәке, Жалмұрат көке, қайдасыз?! — Осында, осында!. Артын жыртылғана сонша айқайлағаның не, түге?! — Өлдекім көріп қалмасын дегендей, күшiктерiңді үстің қамыспен қалқалап, жауып кетті. — Ал, көне... дөбернесің қайда? Мөрі, айы-күмі дұрыс па? Қанша тонна?!

— Бес. — Бопты. Қайтар кезде қол қойдырып ал, міндетті түрде.

— Қазір-ақ қойып берсеңізші! — деп жалынды дударбас жігіт.— бүгін не болған сізге?.. Бір түрлісіз...

— Не болушы еді, тертіп... дессеплена, ал көне, шагом шарш!

Сол, сол-ақ екен, көмір баздың төңірегі қапелімде азан-қазан айқай-шуға толды да кетті. Жылымшылау балық сорпасынан кейін қаншық байғұс болар-болмас жан шақырды. Аяғына мініп, төңірегіне назар жұқты. Тұмсығын көтеріп, төңіректен тыныс тартты. «Әлгі жаман шалдың дөмесін қарай ғой! Тапқан екен майшеллекті!» — Атылып төбе басына көтерілді. Одан төмен құлдилдады. Олай-былай төңіректі кезгіледі. Қаншы тырнақ ұшында. Күзетші енді бір сағаттан соң кезекшілігін ауыстырады. Қайтар жолда дорбасының түбіне бір-екі күшiктi тастай салса, несі кетеді.

«Иә, пірім! Қуатыңды аяма!» — Қаншықтың қос бүйрі солқ-солқ. Асығыс келді де бір күшiктi желкеден тістелеп, кез леспес жылдамдықпен ілді де екетті. Екіншісің де солай істеді. Мұның кезегі үшіншісінде келді. Қызық, төрт аяғы салақтап жерден біртіндеп көтеріле берді, көтеріле берді. Бейне ұшып бара жатқандай. Еш жері ауырмайды. Төңірек ғана шыр айналады.

X X X
Кештің қалай батқандығын аңғармады. Шандыр емшекке жиналған болмашы сүтті жапатармағай жабылып, барлығы теңдей бөліскен. Анасы да рақат сезім құшағында. Енді не істейді, қолынан келгенді аяған жоқ. Бұйырған несібені бұлардың ауыздарынан жырып қалмас. Бойындағы бары осылардыкі. Күні бойы нәр сызбағандікі ме, өлде өлсіздіктің белгісі ме, ауыздары аққа тисімен күшiктердiң көздеріне ұйқы тығылды. Солай болмағын сезген. Манадан бері бұларды бауырына басып, аяқ суытатындай мүмкіндігі болды ма. Сүрнігіп жүріп жаңа қонысқа өзге «көшіп алды». Қалай дегенде де көмір баздың іргесі аса қауіпті. Өлден ақшаға құныққан күзетші шалың анау, оған тағы бірлер қосылса... тұқымын тұздай құртар. Үлкен қалаға жылу беретін мына үлкен тұрбаның іргесі жылы, ұядай.

Апыр-ай, екіаяқтылардан құтыла алсамай! Өдейі андый ма, өлде көздейсоқтық па, түн жарымында тағы да күбірлескен екеу мұнан басқа барар жер, басар тауы құрып қалғандай қауқылдасып келіп, бұлар жатқан үлкен тұрбанын үстіне жалп етіп отыра кетті. Еңгезердей екі көлңеке алғашқыда бір-бірінен алшақтап отырған секілді еді, қазір бір денеге айналған. Күледі, күбірлеседі, сүйседі. Ал қаншық үшін мұның тітімдіе жаңалығы жоқ-ты. Еріккендерден не сұрайсың. Іштері толып, екі қолдарын алдарына сыйғыза алмаған соң, уақыт өткізудің амалына көшеді. Темір жол вокзалындағы мейрамханаға кіріп, өздерінен шер тарқатысады. Шарап ішеді. Ми солқыл-датар желікке музыканың ырғағымен тыртың-тыртың билейді. Бұған шыдамаған-дары жүгіріп сыртқа шығады. Серуендейді, жұптасап жүрген жақсы ғой қашанда. Мыналар да солардың сортынан. Аздап

әңгіме

сырласып, көңіл көтерген соң жөндеріне кетер. Темір тұрбаны көтеріп өкете алмайды бөрібір. Соған шыдамай бір күшiктiң шошаң етіп, бас көтере қалғаны. Көрі қаншықтың ызасы келді: «үніңді шығарма нәлет жауғыр, әйтпесе, өзiм-ақ буындыра саламын!» деп ырылдады.

— Ақмоншақ, шыныңды айтшы, міне түн жамылып отырмыз ғой, мені шын сүйемісің?!

Қыз қылымсыды: — Сенің-ақ ашық ауыздың ғыннан діңкеледім ше! Ылғи сұрайсың. «Сүйесің бе, сүймейсің бе?» Сүймесем, саған еріп шығам ба?!

— Кешір, кешірші, күнім! — Жігіттің үні құмығып естіледі. — Енді мұнан бұлай сұрамаймын.

— Арманда көтерсің, тағы нені білгің келеді? Сұра, сұрай бер. — Қыз өкпелеп қалған секілді. — Сен сол, баяғы... онжылдықты біретін жылғы Мұратханнан аумаысың! Көкірегің толған арман, құрғақ қиял.

— Енді не істе дейсің?!

— Өмірге ікемделмес пе адам деген...

— Қайтпң!?

— Оны сенен менің сұрауым керек емес пе?.. Өстіп жүре береміз бе? Бақытты шағымыздың бөрін тұрбаның үстінде өткізіп...

— А...а... — Жігіт ойланып қалды да, жерге секіріп түсті.— Келші, бермен келші, армансыз бір сүйейінші, ақылдым!..

— Үйге барған соң да үлгіресің ғой...

— Сенімен өткізген өрбір минут қымбат мен үшін, соны түсінемісің, Ақмоншақ?!

— Түсінемін, түсінегенде...

— Аспанға қарашы, жұлдыздар қандай тамаша!

— Түн, сен-ақ шаршамайды екенсің! Жұлдыз санайтын жастан кеткен жоқпысың?!

— Жо-жоқ, олай демеші, Ақмоншақ! Жұлдыздарға ғашық болғандардың махаб-баты баыңды.

— Кайдан оқып жүрсің?

— Кітаптан.

— Өлі де кітап оқимысың? Құдай көрсет-песін, баяғы өдетің қалмаған екен де... Осы бастан ескертейін, енді ондай қияли тірлікпен қоштасасың.

— Қалай?

— Солай! Есі дұрыс адам кітап оқуға уақыт өлтірмейді бұл күнде.

— Ай-хой, Ақмоншағым менің! Дұрыс, дұрыс айтасың, жаттанды дүниені ежіктегенше, онан өзім жазбайым ба сол кітапты.

— Құдая тоба, тағы нені көңірсіттің? Жетіспейсі сол еді, қой бүгінше осы да жетер, үйге қайтайық... Тойдың қамына кірейсің...

— Той, той!... Сәл тоқташы, Ақмоншақ! Мына қызықты қарашы! Та-ма-ша! — Жігіттің жүрегі қуаныштан жарылардай болып, айқайлап жіберді:— Біздің жолымыз болады екен, Ақмоншақ, бері, бері келіп мына қазына-байлыққа назар салшы!..

— Ол немене, тығып қойған көмбең бар ма еді?! — Көмбенің көкесі осы емес пе?! Қыз қаншықтың бауырына жабысқан күшiктерді көріп, кіржің ете қалды: — О, құдай шебер-ай!..

— Танда, бұл жолғы тандау сенікі, сенікі! Кез келгеніне ен сала бер, пародасы жақсы. Атын да ойлап қойдым, сенің атың —Ақмоншақ. Мұның аты — Ақмоынақ! Қалай ұқсайды, ө?!

Жігіт әй-шайға қарамастан Мұны жерден көтеріп алып, костюмнің қойнына жып еткізді. Көрі қаншық үнсіз, ең болмаса «оу, бұларың қалай?» да деген жоқ. — Ақмоынақ, естимісің, сенің атың — Ақмоынақ!

Түн қараңғылығында қалбақтаған екеу ауыл шетіндегі бөкене үйге бұрылды.

X X X

Ақмоынақтың қазіргі жағдайы жақсы. Ертеңді-кеш қаймағы алынбаған шикі сүттің бір тостағанын тастап алған соң, құйрығын қайжайтып аулаға шығады. Жүрген жүрісі де қорбаң-қорбаң. Екі-үш ай өтер-өптесе жаны жылтырап шыға келді. Жеміс жүні қалың, қалыңнан бұрын мойны тұтасымен ақ жолақ. Сірә, Мұратханның ит тандауға келгенде бөлекше сыйқыры бар білем, дүние жүзіндегі ит атаулының тұқым-жұрағатын жатқа соққанда кісі жаңылдырады. Ғылыми дәлелі де орнықты. Өлемнің өлдебір қиыр шетінде тұратын ақсүйектер үлетіндегі иттің шығу тарихын айтқанда аузының суы құриды.

Ақмоынақ та қу болып алған. Мұратхан мен Ақмоншақтың ертеңгі шай үстіндегі көңіл-күйлерін өжік-гүжік сөз саптауларынан-ақ сезе қояды. Мұратхан қалай дегенде де үй шаруасына мығым жігіт. Жетім ескендікі ме, өлде жаратылысы солай ма, артық дүниені текке шығындамайды. Бөрі орны-орымен. Мамандығы — теміржолшы, машинист. Екі күн үйде, екі күн тұрда. Сол екі күнгі демалыс қырсық бұларға. Шамалауыңша Ақмоншақ осындағы орта мектеп директорының қызы. Не киімен, не ішiмен деместен шолжандау өскен сыңайлы. Көңілді ортаға бейім. Бір киерін иығына іліп, би алаңдарынан бой көрсетіп қалатын қайтар күндерін жылап тұрып еске алады. Айтып-айтпады, осы күнгі өмірі өзіне салғанда — тас түрме. Жақын-жуық ағайыменен араласып, жоқ-барды бөлісіп, жарылдап өткізбеген ғұмырдың несі қызық?! Кей-кейде, қызды-қыздымен неге күйеуге шықтым екен деп те бармағын тістейді. Өлі де жүре тұруына болатын еді ғой, осындай можантопай машинист түбі бір табылатын еді ғой. Иә, жүре тұруына болатын еді-ау! «Жоқ болмайтын еді» дейді құлақ түбінен күмбірлеген бір дауыс. Осы дауысты бүткілі болмысымен кеш көреді. Естімей, естігісі келмей, басының ауған жағына қарай лағып кеткісі келеді. Сұмдық қорқады. Күндіз өрнөрсені бір шұқылап, алданып жүрсе болар. Ал түнге қарай қиыс. Жастыққа басы тиді екен. Өп сұмұрай дауыс бірден қоңыраулатып жетіп келеді. Ұйқысы шайдай ашылады. Олай дөңбекшіп, былай дөңбекшіп ақыры болмаған соң, жыңды адамдай орнынан ұшып түрегеледі. Есік-терезені қымтап, тырдай жалаңаштанып шешінеді. Үйде жалғыз. Мұратхан рейсте.

Үлкен бөлмедегі айна алдына келіп, қырын қарап қарнын сыйпалайды. Апыр-ай, дәл осынша... оның көзді ашып-жұмғанша сезіле қоятындығын кім білген. Жаман есебі бойынша өлі де бұғып, қарынның бір бұрышында жасырына тұруға тиіс еді ғой. Өлде ол тіршілік иесінің де мезгілді күні туғанда ешнәрсеге мойын бұрып қарамайтын болғаны ма? Жолындағының бөрін жайлап, баса көктеп, тар құрсақты кеулеп, үлкейіп келе жатыр, өнекей! Алдыртып тастауға енді кеш. Біледі, білінеді, тірі болса ертең-ақ төңіректің бәрі құлақтанады. Сосын жаманатты хабардың қауға тиген өрттегі үдеп ала жөнелетіндігі белгілі. О, жаратқан-ау, қайдағы жаманатты хабар! Бөрі ретімен, табиғи заңымен денеге біткен нәресте болса, бұнан асқан бақыт бола ма?! Мұнан асқан той-думан бола ма?!

Мұратханның екі күн сыртта болатынын пайдаланып, өлгенше ішіп те көрді. Мас болды. Есік-терезені қымтап есірік музыканы барымен қойып, жын соққандай есі ауғанша, қуат-демі таусылғанша секектеп билеп те көрді. Би емес, басқының жыны еді мұныкі. Тактай еденді өлгенше тепкіледі. Бірде қабырғаға, бірде темір пешке арқасымен соғылып, жерге аунап, құйрығымен жорғалап, ойынына не келсе соның бөрін істеп бақты. Тек сіркесуын іше алмады. Жүрексінді, тағы да Мұратханнан жасырып жүрген дері-дәрмегі бар-ды. Олардың зияндылығы сондай, жатырды түгел күйдіріп жіберуі мүмкін еді. Сонда Ақмоншақтың ұтары қайсы? Біреуінен құтылар, бөрібір екіншісіне түтылады. Түптің түбінде құрсақ көтермейтін бедеуәйелге айналады. Ал Мұратханды көді-сөді сылтаумен иландыра алсаң, көні! Тұрғанымен мықшеге. Бір нәрсеге күмен-данса оның ақ-қарасына көз жеткізгенше тыным таппайтын мазасыз. Ертең көре қал... Ақмоншақ білетін Мұратхан болса енді бір-екі айдан соң әйелін дедекетіп, дөрігерден дәрігер қоймас. Өзі де тексерілер, Ақмон-шақты да тексертер. Ақыры ұрлықтың беті ашылады.

Кейде құдайдың өділдігіне де күманданады. Сонда өзі өділ ме, Ақмоншақ өділ ме?! Осы тұсқа келгенде морт сынады. Көздерін қайта-қайта алып қашса да ауызүйдегі ошақ қасында жататын кездік арқанға бөрібір бір қарап үлгереді. Жүрегі алып-ұшып аузына тығы-лады. Сіркесуын ішіп, іші бұратылып, өбден ит өүіруге түскенше бір кездік арқан шыбын жанын бірден жаһаннама жібермес пе?! Жо-жоқ, атама, атамаңыз! — Кездік арқанды далаға лақтырып кеп жібереді. Әлгі Мұрат-ханның шығарып жүрген пөлесі ғой. «Мен рейстен келгенше отын сүйрелеп қайтесің» — дейді де бір арқа сексеуілдің томарын белінен тас қып байлап, ауызүйге кіргізіп кетеді. Кездік арқанды көргісі келмейді-ай!

Түннің ұзақтығын Ақмоншақ сонда ғана білер еді. Таң атып болмайды. Сыртқы есікті сәл ашса, тыстағы тіршілік өуенін естіп, болар-болмас көңілі жай табады. Клуб жатқан музыка естіледі. Жеңіл ырғақпен дөңгелене билеген қайран қызық дәурен-ай! Кірігіліне кілегейленіп жас іркіледі. Қыз біткеннің көріктісі еді ғой Ақмоншақ. Балға үймелеген шыбын-дай жігіт-желең де Ақмоншақты төңіректей-тін. Ой-хой, ондайда Ақмоншақтың аяғы жерге тиер ме?! Көкте ұшып жүреді қалықтап. Жұлдыздарға жетіп қалады анда-санда. Бидің де түбін түсіреді-ай! Талғаммен киінетін. Көкірегі аспан тірейді. Сондайда үстінен май иісі аңқытын тепловоз машинесіне пішту деп мойын бұрар ма. Сүйгені алыста-тын. Жоғарғы оқу орнын бітірген. Шетелде қызметте. Ал қырсық қылғанда қайтерсің, оның басы бо- емес. Үйлі-баранды. Бала-шағасы бар. Ана жолы сол жүгірмектің тұған жерге ұрын келмесі бар ма. Шетелге іс-сапарға шығып бара жатып, тұған жердің үстінен қалай өте шығайын деп, өдейі бұрылыпты ме. Перзенттік борыш шыдап-паған-ау есілі. Екі-үш күн армансыз қырдырыс-таған. Ақмоншақтың есі ауып қалды. Ешнәрсені сезбейді, көрмейді, білмейді. Тек... тек соның ғана дегені болған. Сүйспеншілік сезім ойлау қабілетітің астаң-көңгенін шығарды. Ұят-аят өдіре қалды. Әңгіменің ашығы сол. Бала соның...

Ауаның іші арлы-берлі кезгілейді. Біреу қуып келе жатқандай ағыл-ғұпыл асығып үйге кіреді. Ақмоынақты бауырына қысады, тұмсығынан сүйеді. Желкесінен искейді. Ақмоынақта да бұл мейірім ұнайды. Жылы құшақта оның да тұяқ серіпейтін ұн-түңсіз жата бергісі бар. Бір қиналатыны, сөйткен Ақмоншақ енді бірде екі иығы секілденіп жылайды. Ащы тамшылар Ақмоынақтың тіліне тиеді. Ащы болғанда да тіл оятындай. Ащы, тым ащы...

X

Шайды асүйдегі жайдақ үстелдің үстіне өзірлейді. Мұратхан рейстен кейде ерте, кейде кеш келеді.

— Ішім жарылатын шығар,— дейді Ақмоншақ. — Қойшы-ей! — Мұратхан екі-үш кесе ыстық шайдан кейін ғана жан шақырады. Ақмон-шақтың сұлу жүзіне сосын барын назар жығады. Иыққа тегілген қолаң шашын сәл кері ысырып, мойнына тұмсығын таяқтайды. Добалдай қолдарымен маңдайын сыйпайды.

— Ақмоншағым! — дейді шын нетімен, — Осы ше, Сексеуіл стансасына жеткенше дөгірім қашады. Адам-ау, бұрын-соңды ол арасын неге байқамаған. Көзді ашып-жұмғанша жетіп баратын секілді едік. Қазір жеткізбейді. Алыс. Сөйтсем, саған жеткенше асығады екенмін ғой. Қайтар жолда да тура иненің ұшында отырғандай, күй көшемін. Кейде тепловоздың жылдамдығын үдетіп көп жібергендігімді де байқамаймын. Қасымдағы серігім ұрысады. Оныкі дұрыс, өртіне. Темір жолдың төртібіне бағынбасаң бітп, апатқа ұрынасың. Қарсы келе жатқан пойызға соғыласың, сүйегіңді таба алсаң жақсы ақыр соңында.

«ДӘСТҮРЛІ ӘДЕП АНАЛАРДАН ЖАЛҒАСҚАН»

Дәл осындай тақырыппен өткен аптада аудандық мәдениет үйінде Халықаралық ауыл әйелдері күніне арналған асыл жанды аналармен кездесу кеші өтті. Биыл еліміздің әр өңірінде айрықша аталып жатқан ауыл әйелдерінің мерекесі біздің ауданда да жоғары деңгейді өткізілді.

тарға иіліп сәлем етіп, қарсы алды. Сонымен бірге шараның тағы бір ерекшелігі «Анаға тағзым» фотогалереясы ұсынылып, аналар мен келіндердің шеберлік сағаттары ұйымдастырылды. Айтулы шара әрі қарай ауданның өсіп-өркендеу жолында әр салада тынымсыз тер

Толығырақ тарқатсақ, айтулы шара алдымен аудандық мәдениет үйінің фойесіндегі ұлттық нақыштағы қолөнер көрмесімен басталды. Көрмеге ақ жаулықты аналарымыздың қолынан шыққан, қарасаң көз тартар тоқыма бұйымдары шығарылды. Сонымен бірге кейінгі бұынға үлгі боларлық аналарымыз келіндер мен қыз-келіншектерге қойдың жүнін қалай аялау керектігін көрсетті. Ал, келіндеріміз шараға жиылған қонақ-

төгіп келе жатқан өмір тәжірибесі өнеге боларлық ардақты аналарымызбен сұхбаттасу кешімен жалғасты. Әрі қарай аудан әкімінің орынбасары Мұратбай Айдарбаев барша нәзік жандыларды Халықаралық ауыл әйелдері күнімен құттықтаса, аудан өнерпаздары аналардың құрметіне әннен маржан тарту етті.

Муса ӘДІЛБАЙҰЛЫ,
Ойыл селосы.

ҚҰТҚАРУШЫЛАР «ҚҰАТТАРЫН» КӨРСЕТТІ

БИЫЛ ТӨТЕНШЕ ЖАҒДАЙЛАРҒА ҚАРСЫ ҚЫЗМЕТТІҢ ҚҰРЫЛҒАНЫНА 24 ЖЫЛ ТОЛЫП ОТЫР. 1995 ЖЫЛЫ ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ПРЕЗИДЕНТІНІҢ ЖАРЛЫҒЫМЕН ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ТӨТЕНШЕ ЖАҒДАЙЛАР ЖӨНІНДЕГІ МЕМЛЕКЕТТІК КОМИТЕТІ ҚҰРЫЛҒАН БОЛАТЫН. ОСЫНЫҢ НЕГІЗІНДЕ 19 ҚАЗАН «ҚҰТҚАРУШЫЛАР КҮНІ» БОЛЫП БЕЛГІЛЕНДІ.

Осы орайда өткен аптаның соңында «Тәуелсіздік 20 жылдығы» атындағы орталық саябақ алдында төтенше жағдай келең алған жағдайда адам жанынан апаттан сақтайтын құтқарушыларға арналған іс-шара өткізілді. Ашық аспан астында өткізілген іс-шара күштілерді сыныға түсүрген сайыстармен ерекшеленді. Бұл шарада әдеттегі мәдени көпшілік шаралардағыдай өн айтылып, күй шертілмегенімен көпшілікті спорттық белсендігі жағынан тарта түсті. Расында аса шыдамдылықты қажет ететін саланың санқатары төтенше жағдай кезінде өздеріне тоқтау

қоймай, төуекелмен тер төгу керектігін көрсете білді. Оған арқау болған ептілік пен күштілікті қажет ететін бір тасын көтеру, көлік сүйреу, дөңгелек аудару ойындары. Бұл додаларда ширақ қимыл көрсеткен құтқарушылар бірінен-бірі қалыс қалмады. Нәтижесінде еңбектері елеңіп, тынымсыз тер төккендері үшін аудан әкімінің алғыс хаттарымен марапатталды. Айта кетсек, «Құтқарушылар күнінде» аудан орталығындағы мектеп оқушылары да айрықша атсалысты.

М.ӘДІЛБАЙҰЛЫ.

Денсаулық сақтау сапасының жаңалықтары

2024 ЖЫЛҒА ҚАРАЙ ДЕНСАУЛЫҚ САЛАСЫНА ЖІӨ-НІҢ 5 ПАЙЫЗЫ БӨЛІНЕДІ

«2025 жылға қарай алғашқы медициналық-санитариялық көмек пен қоғамдық денсаулыққа жұмсалатын шығыстардың үлесі Президент тапсырмасына сәйкес 60 пайызға дейін жеткізіледі. Бұл үшін министрлік бюджет қаражатын жоспарлаудың тиімділігін нәтижеге байланысты арттыру жұмысын қолға алды. Алдымен, мемлекеттік бюджеттің денсаулық сақтауға жұмсалатын шығыстары жалпы ішкі өнімнің 1,9 пайызынан 2,8 пайызға дейін өседі. Бұл ретте қосымша қажеттілік 1,2 трлн теңгені құрайтынын атап өту керек», - деді Елжан Біртанов Парламент Сенатындағы Үкіметтік сағатта. Министрдің айтуынша, жеке шығыстардың үлесі қазіргі деңгейде сақталуы қажет. Яғни жалпы ішкі өнімнің 1,4 пайызынан аспауы тиіс. «Бюджеттік емес қордың үлесі (жұмыс берушілердің аударымдары және басқалар) болжаммен 2024 жылға қарай жалпы ішкі өнімнің 0,55 пайызынан 2024 жылғы денсаулық сақтауға жұмсалатын шығыстар жалпы ішкі өнімнің 5 пайызға дейін жеткізіледі», - деді ол. Еске сала кетсек, осы жылдың маусым айында Бұл туралы Үкімет отырысында Премьер-Министрдің бірінші орынбасары - Қаржы министрі Әліхан Смайылов 2025 жылға қарай білім мен денсаулық сақтау сала-

ларына ЖІӨ-нің 10 пайызын жұмсау көзделіп отырғанын мәлім еткен еді. **ҚАЗАҚСТАН БІР ДӘРІГЕРГЕ 1900 АДАМНАН КЕЛЕДІ** Денсаулық сақтау министрі Елжан Біртановтың айтуынша, ЖОО түлектерін тартудың арқасында биыл дәрігерлер тапшылығы 900-ге азайған. «Қазіргі уақытта 2019-2020 жылдарға арналған алғашқы медициналық-санитариялық көмекті дамыту жоспары іске асырылып жатыр. Осы жылы 1 300 дәрігерлік бөлімше ашылды. Әр бөлімшенің жүктемесі - 1 658 адамнан келеді. Алайда кадрлардың жұмысты қоса атқаруы мен тапшылығына байланысты 1 дәрі-герге іс жүзінде бекітілген халық саны 1 900 адамды құрап отыр», - деді Елжан Біртанов дүйсенбі күні Сенатта өткен Үкімет сағатында. Министрдің айтуынша, ЖОО түлектерін жұмысқа тарту-дың арқасында биыл алғашқы медициналық көмек дәрігерлерінің тапшылығы 900 адамға азайған. «Цифрландырудың арқасында емханалардағы кезек 30 пайызға төмендеді. Шұғыл сипаттан тыс шақырулар жедел жәрдем қызметінен бөлімше дәрігерлеріне берілгеннен кейін жыл ішінде жедел жәрдем шақырулары 25 пайызға төмендеді. Ауруларды басқару бағдарламаларына 462 мың адам қатысып жатыр. Нәтижесінде

ОЙЫЛ БАСПАСӨЗ ҚЫЗМЕТІНЕ 100 ЖЫЛ

ЖУЫРДА ТҰҢҒЫШ ПРЕЗИДЕНТІМІЗ НҰРСҰЛТАН НАЗАРБАЕВТЫҢ «БОЛАШАҚҚА БАҒДАР: РУХАНИ ЖАҒЫРУ» БАҒДАРЛАМАЛЫҚ МАҚАЛАСЫНДАҒЫ МІНДЕТТЕРДІ ІСКЕ АСЫРУ МАҚСАТЫНДА Ш.БЕРСИЕВ АТЫНДАҒЫ ӨНЕР ЖӨНЕ ӨЛКЕ ТАРИХЫ МУЗЕЙІНДЕ «ТҮНГІ МУЗЕЙ» ТАРИХИ ТАНЫМДЫҚ КЕШІ ӨТТІ.

Онда алдымен «Аумалы-төкпелі» заманның қасіреті болған «Ащысай қырғынына 100 жыл» толуына орай «Ащысай қырғыны» тақырыбында тарихи танымдық көрмесімен қатар «Тіл маманы түркітанушы – Құдайберген Жұбанов» атты бейнеролик көрсетілді. Сонымен бірге «Түнгі музейдің» басты мақсаты - «Ойыл уездік «Еркін қазақ» газетіне - 100 жыл» толуын атап өту. Аталған шараға аудан жастары мен мекеме қызметкерлері, мектеп оқушылары қатынасты. Музей директоры Балқия Рысбаева Ойылдың баспасөз қызметі 1919 жылдан бастау алғанын тарихи деректерге сүйене отырып көптеген көпшілік біле бермейтін мәліметтер берді. Ойыл жерінің тарихы тереңде болғандықтан, оны ашып айту оңай емес екені шындық. Сондықтан сарайған тарих беттерін дәл, нақты айту көптеген зерттеу жұмыстарын қажет етеді. Міне осындай ізденістің арқасында бізге бей-

мелім мәліметтерді үлкен дәлелмен жеткізген музей директорының сөзін үлкендер жағы салмақты ойларымен жалғап, өткен күндерден сыр шертті. Бір қызығы «Еркін қазақ» газетінің сол кездегі редакторы қазақтың батыр қызы Мәншүк Маметованың әкесі Ахмет Маметов. Алашорда үкіметі кезінде «» Еркін қазақ» газеті алғаш рет Күнбатыс Алашорданың астанасы болған «Жымпитыда» жарық көрген. Осы орайда қазіргі таңда ауданның баспасөз қызметінде қызмет етіп келе жатқан «Ойыл» газеті қызметкерлерінің жасап жатқан қызметтері ұлығталды. Айтулы шара үстінде сөз алған «Ойыл газетінің» редакторы Серікбай Қойбағаров газеттің тыныс-тіршілігінен сыр бөлісіп, қазіргі ақпараттық технология өрістеген заманның мол мүмкіндіктерін мейлінше кеңінен түсіндіріп өтті.

М.ӘДІЛБАЙҰЛЫ.

20 ҚАЗАН ОРМАНШЫЛАР КҮНІ

Орман - деген қоршаған ортаға өте қажетті аумақ. Орманға адамдар көбінесе демалуға, таза ауа жұтып, тынығуға барады. Бірақ, екіншесі орай демалушылар арттарынан қоқыстарын шашып немесе отқа тамақ дайындаған соң артынан қалған шоқты өшірмей жатады. Соның салдарынан қазіргі таңда көптеген ормандар өртеніп жатыр. Бұл мәселе тек Қазақстанда ғана емес бүкіл дүниежүзінде де бар.

Сондықтан да, менің ойымша әр адам ормандағы қауіпсіздік ережелерін жатқа біліп және тек біліп қана қоймай сол қатаң тәртіптерді ұстай білсе деймін. Бұл өздеріңізге де жақсы және осы мәселе бойынша ғана емес ормандағы ағаштарды кесуге болмайтынын да біле жүріңіздер. Ол ағаштарды кесу үшін рұқсат қағаз керек. Оны тексеретін арнайы экологиялық компаниялар бар. Менің орманды қорғау туралы ойым осындай.

Рамазан СМАГУЛОВ.

БАЛАБАҚШАДА АҒЫЛШЫН ТІЛІ ОҚЫТЫЛМАУЫ МҮМКІН

Бұл туралы Парламент Мәжілісіндегі Үкімет сағатында ҚР Білім және ғылым министрі Асхат Аймағамбетов мәлім етті. «Мектепке дейінгі білім беру бағдарламасынан ағылшын тілін оқытуды алып тастау жоспарланып отыр. Сонымен қатар, тәрбиешілердің еңбекақысын көтеру ескерілген», - деді А. Аймағамбетов Білім беруді және ғылымды дамытудың 2016-2019 жылдардағы бағдарламаның іске асырылуын талқылау барысында.

Министрлік мәліметтеріне қарағанда, Білім беруді және ғылымды дамытудың 2016-2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасын іске асыру кезінде елдегі мектепке дейінгі ұйымдар желісі балабақшалар салу, жеке балабақшалар, шағын орталық-

тар ашу және басқа да енгізу тәсілдері есебінен 1839 бірлікке. Сөйесінше, 3 жастан 6 жасқа дейінгі балалардың мектепке дейінгі тәрбиесімен және оқытумен қамту 13,6 пайызға артты. Барлығы 10 673 мектепке дейінгі ұйым жұмыс істейді, оның ішінде балабақшалар - 6 470, шағын орталықтар - 4 203. Контингент 775 164 адамды құрайды (2015 ж. – 758 772 адам). Мектепке дейінгі білім беруді дамытудың басымдығы мемлекеттік-жекешелік өрістестікке негізделген. Соңғы жылдары білім беру саласына бизнесті тарту бойынша жұмыстар белсенді жүргізілуде. Елдегі мектепке дейінгі ұйымдардың 38,2 пайызы (4082) жеке меншік болып отыр, бұл 2015 жылғы көрсеткіштен 18,1 пайызға (20,1%) артық.

«КҮЗГІ ТАЗАЛЫҚ АЙЛЫҒЫ» АКЦИЯСЫНА АУДАН ЖАСТАРЫ ДА ҮЛЕСТЕРІН ҚОСТЫ

Тазалық – төртінтің тіпегі, денсаулық кепілі, дамудың тетігі. Біле білгенге, ауыл тазалығы – мәдениеттілік өлшемі. Осы орайда ағымдағы жылдың 16 қазан күні Ойыл аудандық жастар ресурстық орталығының ұйымдастыруымен аудан әкімінің күзгі тазалық айлығын өткізу қаулысы негізінде аудан орталығында өтіп жатқан «Тазалық айлығы» акциясына үлес қосу мақсатында ауданның қалаға шыға беріс жағындағы саябаққа аудан жастары жиналып сенбілік жұмыстарын жүргізді.

Шара барысында жастар саябақ жанындағы қоқыстарды жинап, сон-

дай-ақ жол жиегіне егілген талдарға қосымша тал отырғызу үшін арнайы орындар дайындалып қазылды. Ерекше жігермен сенбілік жұмысына қатысқан жастар саябақ жанындағы қоқыстарды тазартуға бір кісідей жұмыла атсалысты. Ауданымызды қоқыстан арылтып, таза ұстау бәрімізге ортақ іс, - дейді жастар. Мұндай сенбілік жұмыстары аудан жастар тарапынан өлі де жалғасын таппақ.

Нұрсұлтан ЖУМИН,
Ойыл аудандық жастар ресурстық орталығының маманы.

ЖЕМҚОРЛЫҚПЕН КҮРЕС - ОРТАҚ МІНДЕТ

Сыбайлас жемқорлық - елде орын алып отырған жалпы саяси, әлеуметтік және экономикалық проблемалардың салдары деуге болады. Сыбайлас жемқорлық қылмыстары және осы тұрғыдағы құқық бұзушылықтардың бой алдыруының себебі көп. Оған ең алдымен халықтың білім деңгейінің, ұстанымының төмен болуы да әсер етуі мүмкін. Кей адамдардың құқық бұзушылыққа немқұрайлық танытуы, жеке басының қамын ойлауы да парақорлықтың өсуіне септігін тигізеді. Сыбайлас жемқорлық заманмен бірге өсіп, қарсылықтарға бой бермей, бүгінгі күнге дейін жойылмай отырған кеселдің бірі. Салық төлеушілердің заңдылықтарды білмеуі, өз міндеттерін жалтарып, салығын толығымен көрсетпеу, уақытында бюджетке төлемеу сыбайлас жемқорлықтың туындауына жол ашады. Мемлекеттік кірістер басқармасы сыбайлас жемқорлыққа қатысты іс-әрекеттермен күресудің қаншалықты маңызды

екенін назарға ала отырып, парақорлықтың алдын алу, жолын кесу жұмыстарын үздіксіз жүргізіп, техникалық сабақта, бұқаралық ақпарат құралы бетіне жарияланған мақалаларда, салық төлеушілермен өткізілетін семинар-кеңесте қоғамымызда кездесетін сыбайлас жемқорлықпен күресу қажет екенін түсіндіріп отырады. Электрондық қызметтер арқылы қамтамасыз етуші және сыбайлас жемқорлыққа қатысты жағдайлардың алдын алатын тиімді құралдардың бірі. «Салық төлеушінің кабинеті» арқылы салық есептіліктерін жіберіп, есеп беттен көшірмені алуда электрондық қызметті пайдалануға мүмкіндік бар. Бұл дегеніміз салық төлеушінің кірістер органдарының қызметкерлерімен тікелей байланысты азайтып, жемқорлыққа қатысты құқық бұзушылықтарды болдырмау әдістерінің бірі. Сыбайлас жемқорлықпен барша халық жұмыла күрескен жағдайда ғана биік мақсаттарға қол жеткізуге болады.

Ойыл ауданы бойынша мемлекеттік кірістер басқармасы

ЖЕКЕ ТҰЛҒАЛАРҒА САЛЫҚТЫҚ РАҚЫМШЫЛЫҚ

Салық төлеушілерге 2019 жылдың 1-ші шілдесінен бастап жеке тұлғаларға алдағы салықтық рақымшылық туралы салық органдарына 2019 жылдың 1-ші қаңтарға дейін салық кезеңі үшін салық төлеудің негізі сомасын төлеуге жататын айыппұлды есептен шығару туралы рақымшылық басталды.

Әсімпулды есептен шығарудың шарты жеке тұлғаның салықтық борышты төлеуі болып табылады. Салық төлеушілерге бұл үшін ешқандай барудың қажеті жоқ, мемлекеттік кіріс органдары күн сайын жеке тұлғалардың дербес соттарының жай-күйіне мониторинг жүргізеді және олар үш жұмыс күні ішінде негізі борышты төлеген кезде әсімпулды есептен шығару туралы тиісті шешім шығарады.

Егер салық төлеуші ағымдағы жыл ішінде өткен жыл үшін негізгі борыш пен салықтар бойынша әсімпулды төлеуді жүргізген жағдайда, әсімпул сомасы қайтаруға жатады. Ол үшін мемлекеттік кірістер органдарына өтініш беру қажет.

Салық рахымшылығына азаматтардың екі санаты жатады: Бірінші санат – орындаланмаған

салық міндеттемелері бар жеке тұлғалар (көлік құралдары салығы, мүлік салығы, жер салығы, жеке табыс салығы). 2019 жылғы 1 қаңтарға дейінгі салықтық кезеңдер үшін салық міндеттемелері бойынша негізгі борыш өтелген жағдайда, оның өсімпұлды есептен шығарылады.

Екінші санат – кәсіпкерлік қызметтен салықтар бойынша қате салық берешегі бар, дара кәсіпкер ретінде тіркеу есебінде тұрмайтын жеке тұлғалар (қосылған құн салығы, әлеуметтік салық және басқалар). Бұндай берешек 15 жылдан астам бұрын жалпыресубликалық ақпараттық жүйеге көшкен кезде қалыптасқан. Бұл жағдайда бұндай жеке тұлғалар бұрын кәсіпкерлік қызметпен айналысқандығы жөнінде мәліметтер мемлекеттік кірістер органдарында жоқ. Бұл санаттағы тұлғалар бойынша салық берешегінің барлық сомасын есептен шығару ұсынылады.

Осылайша, салық берешегі бар барлық салық азаматтарды мемлекет тарапынан есептелген өсімпұл түріндегі санкциясыз өз салықтық міндеттемелерін орындау мүмкіндігін пайдалануға болады.

Ойыл ауданы бойынша мемлекеттік кірістер басқармасы

ЕСКЕ АЛУ

Баймұратов Орынбасар Мұқашұлы
(22.10.1939ж-04.03.2011ж)

Ардақты өкеміз Баймұратов Орынбасар Мұқашұлы тірі болған болса 80 жасқа толар еді... Өзіңізсіз сегіз жыл құран бағыштап қарсы алғалы отырмыз... Жаныңыз жәннатта болсын әкелетіміз... Әкешім, жүреміз біз бір өзінді арқаланып, Жетеді жақсы ісің жұрт тамсанарлық. Тәрбиен өзін берген мол мұрадай, Сан құйді шертіп тұрған домбырадай. Ағайын, дос-жаранға сыйлылығың. Көргенде өзге жұртта таң қалады. Өмірде күнгер көшіп, анамызбен жарасымды, Жинадың зерделі ой мен бар асылды. Әкешім біз сізбен мақтанамыз, марқамыз, Сағынып бір өзіңді еске аламыз... Еске алушылар: балалары.

Жұмалин Ойылбай Аманғосұлы
(26.10.1968 ж – 09.10.2014 ж)

Күрес күз жетіп, үзіліп түскен жапырақ, Қарасам жаным кетеді бір сәт жабырқап. Мезгілде осы қорғаны болған үйімің, Қалғанбыз, Әке, саяңды таппай, шын жылап. Сіз барда біздің биіктеу еді еңсеміз, Кең еді сондай адамгершілік кеңсеңіз. Ақ пейілменен сыйлы бол тума-туысқа, Жағушы еді көпке де қылған ісіңіз. Еске алып, дұға қылудан басқа жоқ шара, Алла ісіне бола алмас пенде араша. Қойының Құран, иманың болып жолдасың, Рухыңмен жебеп жүргейсіз бізді қашанда. Еске алушылары: жолдасы, балалары, бауырлары.